

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Подільський губернський революційний трибунал у 1919-1923 рр: організація, кадрове забезпечення та діяльність»
здобувача ступеня доктора філософії
Гаврищука Віталія Миколайовича
за спеціальністю 032 Історія та археологія
галузі знань 03 Гуманітарні науки

Публічна презентація проведена на кафедрі всесвітньої історії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського 5 грудня 2023 року, протокол №26

1. Актуальність теми дослідження. Процес становлення демократичної та правової держави в Україні, забезпечення прав та свобод людини і громадянина неможливі без побудови незалежної, прозорої, підзвітної та неупередженої судової системи. І хоча при реформуванні судоустрою та приведенні його у відповідність з міжнародними стандартами Україна прагне використовувати передусім європейський досвід, не варто при цьому ігнорувати український історичний досвід формування судової системи. Тим більш, що проблеми, які потребують вирішення, в значній мірі сягають своїми коріннями в історичне минуле України. Важливим в означеному аспекті є аналіз радянської судової системи в початковий період її становлення, враховуючи, що саме в цей час були закладені основні принципи та засади її подальшого функціонування на території України.

Невід'ємною частиною судової системи того часу були революційні трибунали як радянські спеціальні судові органи, що розглядали найбільш небезпечні, з точки зору радянської влади, злочини. На практиці ж, будучи елементом радянської репресивно-каральної системи, саме вони, у співпраці з іншими надзвичайними органами, здійснювали позасудові репресії по відношенню до осіб, які чинили супротив утвердженню злочинного радянського режиму. Особливу потребу в створенні та функціонуванні таких органів більшовики відчували в окупованих ними незалежних республіках, особливо в Україні, над територією якої, внаслідок організованого опору місцевого населення у поєднанні із зовнішньополітичними факторами, більшовики двічі втрачали свій контроль.

Серед регіонів України одним із найважчих в утвердженні радянської влади була територія Поділля, що обумовлювалось її прикордонним становищем, строкатістю національного складу, сильними протестними настроями селян-власників, слабкими позиціями місцевих партійних осередків тощо. Відповідно, репресивно-каральна діяльність надзвичайних органів тут була виражена особливо яскраво. Дослідження діяльності революційних трибуналів на території краю та їх взаємодії з іншими судовими установами та місцевими органами дасть змогу відтворити процес становлення та

функціонування окупаційних місцевих, в тому числі судових органів, та, відповідно, простежити реалізацію та застосування ними радянського судочинства в регіоні, а отже дозволить більш повно, всебічно та об'єктивно розкрити механізм проведення репресій, оцінити їх масштаб та наслідки. Окрім того, аналіз діяльності революційних трибуналів на Поділлі в 1919-1923 рр. загалом сприятиме розумінню основ та принципів російської окупаційної політики в Україні та причин поразки українського національно-визвольного руху в досліджуваний період. Це є особливо актуальним в умовах нинішнього повномасштабного російського вторгнення на територію України.

Необхідність дослідження обумовлена також недостатньою науковою розробкою проблеми, оскільки й досі були відсутні спеціальні комплексні наукові праці з означеної проблематики. Наявні ж лише фрагментарно розкривають окремі аспекти, що не сприяє формуванню цілісної картини функціонування та діяльності революційних трибуналів в Україні..

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з проблематикою науково-дослідної роботи кафедри історії України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Актуальні проблеми дослідження Східного Поділля в контексті української історії». Тему дисертації затвердила Вчена рада Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №4 від 24.11.2018 р.).

3. Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що *вперше*: всебічно та комплексно простежено реалізацію заходів радянської влади в напрямі становлення, організаційних змін та реформування ревтрибуналів на прикладі Подільської губернії; розкрито проблему та особливості взаємодії губревтрибуналу з органами ВУНК-ДПУ на Поділлі; визначено професійно-кваліфікаційний рівень суддів, оснарслідчих, інших службовців та співробітників губревтрибуналу; охарактеризовано стан матеріального забезпечення співробітників, умови їх праці та побуту, рівень матеріально-технічного забезпечення діяльності губревтрибуналу; проаналізовано практику судової діяльності губревтрибуналу щодо розгляду та вирішення справ про політичні, економічні та посадові злочини. *Уточнено та вдосконалено*: нормативно-правові засади діяльності Подільського губревтрибуналу, визначення його місця та ролі в системі радянського державного механізму та місцевих органів влади; практичну реалізацію ревтрибуналами встановлених законодавством принципів та норм матеріального та процесуального кримінального права. *Отримали подальший розвиток* положення про: відповідність нормативно-правових засад діяльності ревтрибуналів принципам демократизму при організації судоустрою та судочинства; вплив професійно-кваліфікаційного рівня суддів на якість організації судочинства, дотримання законності та прийняття судових рішень; залежність ефективності та якості роботи співробітників губревтрибуналу від рівня їх матеріального забезпечення та створення належних умов праці.

4. Методологічна основа дослідження. Гносеологічно-методологічними

засадами роботи виступають принципи історизму, об'єктивності, системності, всебічності, цілісності та цивілізаційного підходу. Виконання поставлених завдань дослідження було досягнуто шляхом використання передусім спеціально-історичних методів, зокрема історико-генетичного, історико-порівняльного. З їх допомогою ми системно, комплексно дослідили історію функціонування Подільського губревтрибуналу з його інституційними та регіональними особливостями. Використання історико-типологічного, у поєднанні із спеціально-юридичними методами, дало змогу визначити і проаналізувати ознаки, що визначали репресивний характер Подільського губревтрибуналу. У процесі дослідження були використані і загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції.

З огляду на особливість теми дослідження, яка стосується політики державного терору комуністичного тоталітарного режиму, було використано відповідний понятійно-категоріальний апарат, в тому числі законодавчу термінологію подану, зокрема, в Законі України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років». Характер досліджуваної проблеми, її зв'язок з іншими суміжними науками (теорія держави і права, історія держави і права, історія кримінального права тощо) зумовив використання й міждисциплінарних методів з відповідним понятійно-категоріальним апаратом.

5. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що матеріал дисертації може бути використаний у освітній діяльності, зокрема: при розробці освітніх, освітньо-наукових програм; написанні підручників, посібників, довідників з історії України; у розробці лекційного матеріалу, в тому числі для відповідних спецкурсів. В сфері наукового застосування результати дисертаційної роботи можуть слугувати важливим доробком для написання комплексного та окремих досліджень з історії ревтрибуналів, історії судоустрою України та робіт із суміжної тематики. Окрім того, матеріал дослідження може бути використаний як для можливого вдосконалення механізму реабілітації репресованих, в тому числі й осіб, засуджених Подільським губревтрибуналом..

6. Апробація результатів дослідження. Наукові положення та результати дослідження обговорювались на засіданні кафедри історії України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. З метою популяризації проблематики дослідження, фіксації та поширення її як проміжних так і підсумкових результатів, автор взяв участь у 4-х наукових конференціях: XXX Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Вінниччина: Минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження» (м. Вінниця, 26-27 вересня 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Суспільні науки: історія, сучасність, майбутнє» (м. Київ, 1-2 травня 2020 р.); XXXIII Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Вінниччина: Минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження» (м. Вінниця, 24 вересня 2021 р.); XXXV Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Вінниччина: Минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження» (м. Вінниця, 10

листопада 2023 р.).

7. Особиста участь автора. Дисертація є результатом самостійного наукового дослідження автора, що розкривається у наведених в дослідженні обґрунтованих наукових положеннях та висновках. Використання ідей та положень інших авторів містять посилання на відповідні публікації. За темою дослідження автором було опубліковано 10 наукових статей, одна з яких була виконана у співавторстві (Мельничук О.А.) та містить 70% власного наукового доробку.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі всесвітньої історії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. *Науковий керівник* – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії *Мельничук Олег Анатолійович*.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Гаврищука Віталія Миколайовича є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

8. Перелік публікацій за темою дисертації. За результатами дослідження автором було опубліковано 10 статей, 4 із яких у фахових наукових виданнях з історичних наук, 1 стаття у закордонному виданні (Чеська Республіка), 5 публікацій мають апробаційний характер.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:
Публікації у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України

1. Гаврищук В. М., Мельничук О. А. Революційні трибунали УСРР в радянській історіографії. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія*. Вінниця, 2019. Вип. 28. С. 101–109. (фахове видання категорії «Б»).

DOI <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-28-101-109>

2. Гаврищук В. Організація та діяльність Подільського губернського революційного трибуналу в 1919 р. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія*. Вінниця, 2019. Вип. 30. С. 43–49. (фахове видання категорії «Б»).

DOI <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-30-43-49>

3. Гаврищук В. Діяльність колегії особливих народних слідчих при Подільському губернському революційному трибуналі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія*. Вінниця, 2020. Вип. 32. С. 32–41. (фахове видання категорії «Б»).

DOI <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2020-32-32-41>

4. Гаврищук В. Репресивна діяльність виїзних продовольчих сесій Подільського губернського революційного трибуналу. *Науковий вісник Ізмаїльського*

державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки. Ізмаїл, 2019. Вип. 43. С. 16–23. (фахове видання категорії «Б»).
DOI 10.31909/26168774.2019-(43)-2

Публікації в періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до

Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу

5. Гаврищук В. Кадровий склад Подільського губернського революційного трибуналу. *Věda a perspektivy*. Praha, 2023. № 2(21). Р. 239–255.

DOI [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-2\(21\)-239-255](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-2(21)-239-255)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Гаврищук В. Революційні трибунали УСРР в сучасній українській історіографії. *Вісник факультету історії, етнології і права*. Вип. 17. (за матеріалами щорічної конференції здобувачів освіти). Вінниця, 2019. С. 85-89.

7. Гаврищук В. Особливості діяльності виїзних продовольчих сесій Подільського губернського революційного трибуналу. *Вінниччина: Минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XXX Вінницької Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції (26-27 вересня 2019 р.)*. Вінниця, 2019. С. 230–238.

8. Гаврищук В. Особливості розгляду продподаткових справ виїзними продовольчими сесіями Подільського губернського революційного трибуналу. *Суспільні науки: історія, сучасність, майбутнє: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (1-2 травня 2020 р.)*. Київ, 2020. С. 9–13.

9. Гаврищук В. Взаємодія Подільського губернського революційного трибуналу з органами ВУНК та ДПУ на Поділлі. *Вінниччина: Минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XXXIII Вінницької Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції (24 вересня 2021 р.)*. Вінниця, 2021. С. 150-157.

10. Гаврищук В. Розгляд справ щодо «контрреволюційних злочинів» як один із напрямів судової діяльності Подільського губернського революційного трибуналу. *Вінниччина: Минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XXXV Вінницької Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції (10 листопада 2023 р.)*. Вінниця, 2023. С. 119-123.

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Гаврищука В.М. «Подільський губернський революційний трибунал у 1919-1923 рр: організація, кадрове забезпечення та діяльність» за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а також напряму досліджень освітньо-наукової програми Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського зі спеціальності 032 Історія та археологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Подільський губернський революційний трибунал у 1919-1923 рр: організація, кадрове забезпечення та діяльність», подану Гаврищуком Віталієм Миколайовичем на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуюча публічної презентації:

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри культури, методики навчання

історії та спеціальних історичних дисциплін

Коляструк Ольга КОЛЯСТРУК

